

УДК 371.134:33(430)

Л.С. Отрощенко

ДВНЗ «Українська академія банківської справи НБУ України»

м. Суми, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ МАГІСТРІВ У ВИЩІЙ ОСВІТІ НІМЕЧЧИНИ

У статті досліджуються особливості організації навчального процесу підготовки магістрів у вищій освіті Німеччини. Автор розглядає типи магістрів, умови прийому до магістратури, зміст навчання, види дипломів.

Ключові слова: магістри, професійна підготовка, вища освіта, Німеччина.

В статье исследуются особенности организации учебного процесса подготовки магистров в системе высшего образования Германии. Автор рассматривает типы магистров, условия приёма в магистратуру, содержание обучения, виды дипломов.

Ключевые слова: магистры, профессиональная подготовка, высшее образование, Германия.

In the paper peculiarities of the masters' educational process in the German higher education system are investigated. The author considers types of masters, magistracy admission conditions, learning content, diploma types.

Key words: masters, professional training, higher education, Germany.

Для сучасного розвитку європейської спільноти характерні процеси глобалізації та інтернаціоналізації економіки, умовність кордонів й розширення робітничої міграції. Враховуючи ці реалії сьогодення у своїй освітній політиці країни ЄС намагаються краще пристосувати підготовку фахівців до нових і підвищених вимог сучасного швидкозмінного ринку праці.

Не винятком є Німеччина, в систему вищої освіти якої постійно впроваджуються інновації [1, с. 114]. Тому система вищої освіти Німеччини становить для нас особливий інтерес.

У результаті приєднання Німеччини до Болонського процесу вищі навчальні заклади країни поступово переходять до двоступеневої системи освіти й кредитно-модульної системи навчання.

Слід зазначити, що у 2010 році за двоступеневою формою навчання у Німеччині навчалось 80.5 відсотків студентів. Відомо, що ця форма навчання передбачає отримання кваліфікаційних рівнів бакалавра та магістра.

Мета статті – на основі вивчення автентичної джерельної бази розкрити особливості магістерських навчальних програм у Німеччині.

Аналіз літератури з досліджуваної проблеми засвідчив, що особливості реформування національних систем освіти в контексті глобалізаційних процесів висвітлено у працях зарубіжних (П. Альтбах, М. Ван дер Венде, С. Каннігхем, Дж. Левін, Дж. Найт, Р. Робертсон, С. Увалік-Трумбік) та українських науковців (Н. Авшенюк, В. Андрущенко, Н. Бідюк, М. Борисова, С. Корсак, В. Кремень, О. Лисова, В.Луговий, Л. Пуховська, А. Сбруєва). У той же час вивченню інтеграційних процесів у сучасному європросторі присвячено роботи В. Байденка, О. Бражник, М. Ларіонової, О. Матвієнко.

Різним аспектам підготовки фахівців за магістерськими програмами присвячено роботи як вітчизняних (С. Вітвицька, О. Єременко, О. Мартинюк, Л. Огнівко, В. Поліщук, О. Пришляк, О. Сулима, Р. Шаран), так й зарубіжних науковців (Б. Алексі, Н. Александрова, С. Бургер, П. Векс, О. Дерев'янченко, Є. Мігунова, Б. Кем, З. Нікель, У. Тайхлер, Р. Шерайзіна) та інших.

Проблеми професійної освіти Німеччини стали предметом дослідження багатьох українських дослідників: Н. Абашкіної, А. Андрушук, К. Бурми, Т. Вакуленко, Т. Зданюк, Т. Козак, А. Корнілової, К. Корсака, А. Кудіна, О. Куліш, С. Михайлова, Т. Ляшенко, С. Павлюк, Л. Сакун, С. Синенько, В. Солошенко, А. Турчина, Н. Удовиченко та інших.

Відомі російські дослідники-компаративісти також досліджують ці проблеми, зокрема: В. Бауер, Ю. Бочарова, Ю. Владимиров, О. Ворожейкіна, А. Джуринський, О. Єгорова, О. Єльцова, Б. Зарицький,

Э. Зеєр, Т. Моїсеєнко, О. Назарова, Д. Торопов, Т. Фуряєва, Р. Хісамутдінова та інші.

Як свідчать результати нашого наукового пошуку, передумовою отримання можливості навчання у магістратурі є диплом бакалавра або диплом про закінчення основного навчання (нім. Hauptstudium) у рамках традиційної форми навчання. Взагалі у Німеччині існує три варіанта отримання даного кваліфікаційного рівня й відповідно три типи магістра: консеквентний магістр (нім. konsekutiver Master), неконсеквентний магістр (нім. nicht-konsekutiver Master) й магістр, що підвищив кваліфікацію (нім. weiterbildender Master) (рис. 1). Ступінь консеквентного магістра студенти отримують, маючи звання бакалавра, тобто вони продовжують навчання за обраною спеціальністю. Згідно даних Конференції ректорів і президентів вищої школи (нім. Hochschulrektorenkonferenz (HRK)), у літньому семестрі 2009 року серед загальної кількості студентів, що навчалися за магістерськими програмами, 74 відсотки склали саме консеквентні маістри [8, с. 15]. Неконсеквентні маістри можуть мати диплом бакалавра з однієї спеціальності, а маістра з іншої, отже їх програми підготовки носять інтердисциплінарний характер. Третій тип маістра розраховано на студентів, які після отримання ступеня бакалавра, пропрацювали щонайменше один рік за спеціальністю й бажають підвищити кваліфікацію. Зазвичай ці маістерські програми є найдорожчими (напр. MBA).

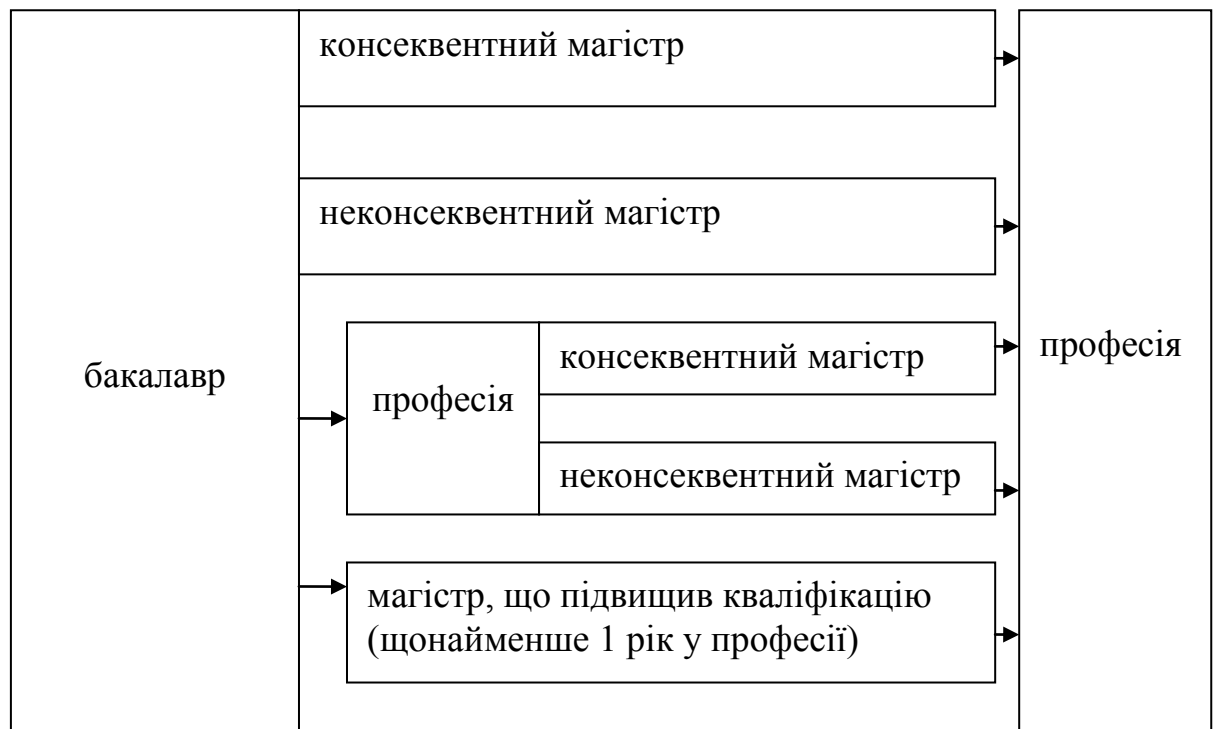

Рис 1. Можливості отримання ступеня магістра [там само, с. 15]

Підготовка за магістерськими програмами здійснюється як в університетах (нім. *Universitate*), так і у спеціальних вищих школах (нім. *Fachhochschulen*). Згідно даних Наукового центру досліджень професійної і вищої освіти (нім. *Wissenschaftliches Zentrum fur Berufs- und Hochschulforschung*), дві треті усіх бакалаврських й магістерських програм пропонуються в університетах, а одна третина у спеціальних вищих школах [3, с. 105]. Слід зазначити, що деякі ВНЗ вимагають наявності певного середнього балу для вступу у магістратуру або досвід роботи за обраним фахом. Але навіть відповідність вищезгаданим критеріям не є стовідсотковою гарантією прийому до магістратури. Рішення стосовно прийому є компетенцією ВНЗ.

Згідно даних Федерального статистичного управління (нім. *Statistisches Bundesamt*), у зимовому семестрі 2008/09 навчального року за магістерськими програмами навчалось 70 599 студентів [8, с. 16]. У свою чергу, за бакалаврськими програмами навчалось 529 980 студентів, тобто

більш ніж у сім разів більше. Доктор Петер Цервакіс (Peter Zervakis), керівник Болонського центру при Конференції ректорів і президентів вищої школи (HRK), з цього приводу зазначає, що згідно останніх досліджень, багато студентів після отримання ступеня бакалавра розпочинають професійну кар'єру або їдуть за кордон. Пан Цервакіс очікує створення у майбутньому більшої кількості магістерських програм по підвищенню кваліфікації для абітурієнтів, маючих професійний досвід [там само, с. 16]. При цьому існує ще одна проблема – не всі студенти, які отримали ступінь бакалавра, мають можливість продовжити навчання за магістерською програмою з відповідної спеціальності у своєму ВНЗ. Доктор Інґрід Цондерван (Ingrid Zondervan), радник з питань навчального процесу університету м. Бремен, рекомендує в цій ситуації ретельно вивчити всі пропозиції магістерських програм не лише в Німеччині, але й за кордоном [там само, с. 17]. Як зазначає Зіґрун Нікель (Sigrun Nickel), саме під час навчання за магістерськими програмами за кордоном проявляється принцип «ступеневої мобільності» (англ. degree mobility) [7, с. 12].

Згідно даних Інформаційної системи вищої школи (нім. HochschulInformations-Systems (HIS) GmbH), найулюбленішими країнами для отримання звання магістра у німецьких студентів у 2007 році були Франція, Великобританія та США. Звичайно, отриманий за кордоном ступінь магістра є дійсним у Німеччині. Як зазначає професор Анетте Шаван (Anette Schavan), керівник Федерального Міністерства освіти та досліджень (нім. Bundesministerium für Bildung und Forschung), «навчання за кордоном сприяє вивченню на власному досвіді Європи у всій її різноманітності та єдності» [4, с. 31].

Отже, під час навчання за магістерськими програмами протягом двох або чотирьох семестрів, залежно від спеціальності, німецькі студенти

мають можливість поглибити знання у обраній професії або розпочати навчання за іншим напрямком. Як правило, магістерські програми є платними. Вартість навчання за магістерськими програмами (як консеквентними, так і неконсеквентними) у більшості німецьких державних ВНЗ складає 500 Євро за семестр. Найдорожчими є магістерські програми з підвищення кваліфікації. Так, у приватних ВНЗ отримання ступеня магістра ділового адміністрування (англ. Master of Business Administration (MBA)) коштує до 25 000 Євро. Важливо зазначити, що німецькі студенти мають чудову можливість звернутися за матеріальною допомогою до держави й отримати державну стипендію-позику (нім. BAföG). Позитивним моментом є те, що з 01.10.2010 року вік кандидатів на отримання державної допомоги під час навчання за магістерськими програмами збільшено з 30 до 35 років [5, с. 2]. Безумовно цей факт є кроком уряду Німеччини щодо навчання протягом життя.

На відміну від програм з підготовки бакалаврів, які передбачають орієнтацію на вирішення оперативних і тактичних питань та основних фахових, методичних знань, програми з підготовки магістрів характеризуються підготовкою до вирішення стратегічних питань. Спільним для всіх магістерських програм є здобуття студентами ґрунтовних наукових професійних знань, вмінь та навичок, які базуються на теоретичному поглибленні знань, здобутих під час навчання на бакалавра та подальшому розвитку їх професійних умінь.

Навчальний матеріал у магістратурі змістовно й хронологічно розподілено на модулі. Модуль складається із тематично пов'язаних лекцій, семінарів та практичних занять і може тривати щонайбільше два семестри. Кожен майбутній магістр має свій власний індивідуальний план навчання, що містить як аудиторні навчальні години, так й обов'язкову самостійну роботу. Варто зазначити, що самостійна робота відіграє важливу роль у навчальному процесі магістратури.

Заслуговує на увагу той факт, що у німецьких ВНЗ широко використовується онлайн-зв'язок між студентами й професорсько-викладацьким штатом, що сприяє оптимізації навчального процесу.

Для успішного завершення навчання неконсеквентні магістри мають набрати від 60 до 120 кредити залежно від спеціальності, а консеквентні (бакалавр + магістр) – 300 кредитів [2, с. 47]. Варто зазначити, що один кредит відповідає 30 годинам навчального навантаження. Цікаво, що магістерська робота оцінюється від 15 до 30 кредитів [там само, с. 58]. Необхідною передумовою допуску до виконання магістерської роботи є здача модуля «Проведення наукового дослідження» у певній спеціальності. По закінченню навчання студенти отримують звання «магістр гуманітарних наук» (англ. Master of Arts), «магістр природознавчих наук» (англ. Master of Science) або магістр певної спеціальності як, наприклад, «магістр інженерних наук» (англ. Master of Engineering) чи «магістр юридичних наук» (англ. Master of Laws).

Для забезпечення визнання кваліфікацій на європейському ринку праці використовуються додатки до диплома магістра, у яких може бути зазначено «більш орієнтований на проведення досліджень» (нім. stärker forschungsorientiert) або «більш орієнтований на практичну діяльність» (нім. stärker anwendungsorientiert).

Випускники магістратури мають не лише гарні шанси працевлаштування, кар'єрного зростання, але й досить високу початкову платню, що безумовно є гарною мотивацією для претендентів на ступінь.

Підсумовуючи вищезазначене, варто зазначити, що ознайомлення із позитивними аспектами підготовки магістрів Німеччини, є цікавим та корисним для вітчизняних освітян щодо покращення професійної підготовки магістрів в Україні в умовах адаптації національної системи освіти у світлі завдань Болонського процесу.

Зазначимо, що серед подальших перспектив нашого дослідження важливим напрямком вбачається порівняльно-педагогічний аналіз моделей

двоступеневої системи підготовки фахівців інших країн європейського освітнього простору та України.

ЛІТЕРАТУРА

1. Хюфнер К. Управління та фінансування вищої освіти в Німеччині / К. Хюфнер // Вища школа. – 2005. – № 6. – С. 97–117.
2. Alesi B., Burger S., Kehm B., Teichler U. Stand der Einführung von Bachelor- und Master-Studiengängen im Bologna-Prozess sowie in ausgewählten Ländern Europas im Vergleich zu Deutschland. Universität Kassel, 2005. – 141S.
3. Bachelor und Master in Deutschland. Empirische Befunde zur Studienstrukturreform. – Wissenschaftliches Zentrum für Berufs- und Hochschulforschung. – Universität Kassel, September 2003. – 127 S.
4. Bildung für Europa // Impuls. – № 1(April). – 2007. – 30–31 S.
5. Das neue BAföG. Informationen zur Ausbildungsförderung. – Bundesministerium für Bildung und Forschung. – 2010. – 2 S.
6. Neue Anforderungen an die Lehre in Bachelor- und Master-Studiengängen. Jahrestagung des HRK Bologna-Zentrums. – Januar 2009. – 219 S.
7. Nickel S. Zwischen Kritik und Empirie – Wie wirksam ist Bologna-Prozess? /Der Bologna-Prozess aus Sicht der Hochschulforschung. Analyse und Impulse für die Praxis. – Arbeitspapier Nr. 148 (September). – 2011. – 8–20 S.
8. Studieren für fortgeschrittene. Masterstudium // abi. Dein Weg im Studium und Beruf – 33. Jahrgang, Heft 8 (Dezember). – 2009. – 15–17 S.